

K O M U N I K É

ze zasedání výboru ministrů zahraničních věcí Varšavské smlouvy
/v Sofii 13. - 14. října 1983/

Na základě hodnocení a závěrů obsažených v Politické deklaraci z 5. ledna 1983, kterou schválil politický poradní výbor členských států Varšavské smlouvy na poradě v Praze, a ve společném prohlášení z 28. června 1983, jež schválili vedoucí straníční a státní činitelé sedmi socialistických států na setkání v Moskvě, ministři projednali otázky týkající se dalšího vývoje situace v Evropě v celkovém kontextu mezinárodních událostí.

1.

Účastníci zasedání konstatovali, že tyto události plně potvrzují hodnocení a závěry obsažené v dokumentech, jež byly přijaty na pražském a moskevském setkání na nejvyšší úrovni, a jmenem svých států vyjádřili obavy a znepokojení nad tím, že situace je ještě napjatější a nebezpečnější.

Podnikají se nové kroky ke stupňování horečného zbrojení, jež zvyšují nebezpečí jaderné katastrofy. Jak bylo uvedeno v moskevském společném prohlášení, USA a někteří jejich spojenci se sami netají tím, že svými akcemi sledují dosažení vojenské převahy.

Zintenzivňuje se imperialistická politika prosazující sílu a diktát, upevňování a rozdělování "sfér vlivu" a přímé používání vojenské síly proti státům a národům, rozněcují se staré vojenské konflikty a vytvářejí nová ohniska napětí. Počínají se akce směřující k dalšímu zostření politické konfrontace, stupňují se pokusy o vnější vměšování do vnitřních záležitostí států. Upevňují se pozice vojenskoprůmyslového komplexu a nejreakčnějších militaristických sil, zvyšuje se militaristická psychóza.

Objevují se prohlášení, jejichž cílem je zpochybnit územní a politické výsledky druhé světové války a poválečného vývoje.

Vytvářejí se nové překážky v cestě k dohodám o aktuálních mezinárodních otázkách a k rozvoji rovnoprávných hospodářských vztahů bez jakýchkoli diskriminačních omezení. Prohlubuje se propast v hospodářském rozvoji států a zhoršuje se ekonomická situace rozvojových zemí.

Účastníci zasedání zároveň zdůraznili, že stále sílí boj národů a všech pokrokových a mírumilovných sil za to, aby byla odstraněna hrozba jaderné války a zastaveno horečné zbrojení, aby byl všem státům zajištěn rozvoj v míru a bezpečnosti a aby byly důsledně plněny mezistátní smlouvy a dohody určující mírový vývoj situace v Evropě i ve světě.

Sílí požadavky, aby se vztahy mezi všemi státy budovaly na respektování nezávislosti a svrchovanosti, nepoužití síly nebo pohrůžky silou, nenarušitelnosti hranic, mírového řešení sporů, nevměšování do vnitřních záležitostí, rovnoprávnosti a dalších základních principů mezistátních vztahů.

Účastníci zasedání analyzovali vznikající situaci a zdůraznili zvláštní význam a aktuálnost návrhů a iniciativ členských států Varšavské smlouvy, které směřují k odvrácení jaderné války, k pokračování a upevňování procesu uvolnění, k zastavení horečného zbrojení, zvláště jaderného, a k přechodu k odzbrojení, k posílení bezpečnosti a rozvoji spolupráce v Evropě a na celém světě. Vyjádřili odhodlání svých států vynakládat veškeré úsilí na realizaci těchto návrhů a iniciativ.

II.

Zvlášť významné místo měla na zasedání otázka týkající se dalšího úsilí o to, aby se zabránilo rozmístění nových jaderných raket středního doletu v Evropě a aby byl evropský kontinent zcela zbaven jaderných zbraní jak středního doletu, tak i taktických. Účastníci zasedání přitom vycházeli z toho, že nebude-li odvráceno další stupňování horečného jaderného zbrojení v Evropě, nevyhnutelně se prudce zhorší situace na evropském kontinentě a na celém světě a vzroste hrozba jaderné války s katastrofálními důsledky pro národy. V této souvislosti zdůraznili mimořádné nebezpečí záměru zahájit v nejbližší době rozmísťování nových amerických jaderných raketových systémů středního doletu v některých západoevropských členských zemích NATO, což se už prakticky připravuje.

V tomto kontextu bylo vyjádřeno rostoucí znepokojení nad tím, že na ženevském jednání o omezení jaderných zbraní v Evropě nebylo dosaženo pokroku.

Na zasedání bylo znovu řečeno, že členské státy Varšavské smlouvy se jednoznačně zasazují o co nejrychlejší dosažení dohody na těchto rozhovorech, které vstoupily do rozvažující fáze. Potvrzují své stanovisko k této otázce, jak bylo vyjádřeno ve společném prohlášení na setkání v Moskvě 28. června 1983, a soudí, že tato dohoda musí stanovit, že se upustí od rozmístění nových jaderných raket středního doletu v Evropě a že bude příslušně snížen stav dosavadních jaderných prostředků středního doletu, přičemž rakety zahrnuté do snížení budou likvidovány, jak to navrhl Sovětský svaz. Ujednání o jaderných prostředcích středního doletu v Evropě musí vycházet ze zásady rovnosti a stejné bezpečnosti a přispět ke stabilitě vojenskostrategické situace a k rovnováze sil. Tato rovnováha se nesmí opírat o zvyšování jaderných zbraní, nýbrž o jejich snižování na stále nižší úroveň.

Účastníci zasedání vyjádřili přesvědčení, že je stále ještě možné dosáhnout na ženevských jednáních dohody, jež by odpovídala zájmům národů. V této souvislosti bylo konstatováno, že nebude-li do konce letošního roku na jednání dosaženo dohody, je nezbytné v jednání o jejím uzavření pokračovat za podmínky, že USA a jejich spojenci z NATO

upustí od termínů, které si sami stanovili pro rozmístění nových jaderných raket středního doletu. Účastníci zasedání upozornili, že významným přínosem k vytvoření předpokladů pro úspěšná ukončení jednání je ochota Sovětského svazu za těchto podmínek dále dodržovat jednostranné zmrazení raketových prostředků středního doletu umístěných v evropské části jeho území a jednostranně snižovat stav těchto prostředků, což zahájil už při vyhlášení tohoto zmrazení.

Členské státy Varšavské smlouvy s vědomím mimořádného významu odstranění hrozby jaderné konfrontace na evropském kontinentu naléhavě vyzývají všechny členské státy NATO, aby se ze všech sil snažili zabránit rozmístění nových jaderných raket středního doletu v Evropě a snížit stav nynějších jaderných prostředků středního doletu na tomto kontinentě. Vyzývají rovněž všechny ostatní evropské státy, aby všemožně napomáhaly odvrácení této hrozby a aktivně přispívaly k úspěchu ženevských jednání o omezení jaderných zbraní v Evropě.

Nelze promarnit ani jedinou možnost dosažení dohody odpovídající zájmům všech národů.

Účastníci zasedání konstatovali, že proti rozmístění nových jaderných raket středního doletu v Evropě, za odstranění hrozby jaderné války a za odzbrojení odvážně, rozhodně a důsledně bojuje široké lidové mírové hnutí.

Účastníci zasedání zároveň upozorňují, že ty státy, které by připustily na svém území rozmístit nové jaderné rakety středního doletu, by před všemi národy nesly těžkou odpovědnost za důsledky tohoto kroku pro mír a klid v Evropě, protože by tím začala nová etapa horečného jaderného zbrojení na tomto kontinentě.

Státy zastoupené na zasedání jsou také přesvědčeny, že lze dosáhnout pokroku i na jednání SSSR a USA o omezení a snížení stavu strategických zbraní, jež má nesmírný význam pro mír a bezpečnost národů, avšak zatím se rovněž nepohybuje z místa. Při přísném dodržování zásady rovnosti a stejné bezpečnosti lze na tomto jednání najít vzájemně přijatelné řešení.

Ministři znovu potvrdili, že jejich státy nikdy neusilovaly a neusilují o vojenskou převahu, a připomněli prohlášení účastnických států moskevského setkání z 28. června 1983, že v žádném případě nepřipustí, aby někdo nad nimi dosáhl vojenské převahy. Vlády členských

států NATO by se dopustily vážné chyby, kdyby podcenily význam tohoto prohlášení socialistických zemí a odmítly odpovědět pozitivně na jejich výzvu, aby přispěly k upevnění míru a bezpečnosti na základě rovnováhy sil na stále nižší úrovni výzbroje.

III.

Na zasedání bylo zdůrazněno, že členské státy Varšavské smlouvy v pražské Politické deklaraci a poté v dalších společných i samostatných prohlášeních předložily jinou alternativu, než je jaderná katastrofa, a to rozsáhlý souhrn návrhů směřujících k odstranění hrozby jaderné války, k zastavení horečného zbrojení, k odzbrojení a uvolňování napětí, včetně návrhu na přímé jednání s členskými zeměmi NATO o mnoha závažných otázkách míru a bezpečnosti v Evropě. Návrhy členských států Varšavské smlouvy vyvolaly rozsáhlou kladnou odezvu v politických i společenských kruzích mnoha zemí, zvláště v Evropě.

Ministři zároveň analyzovali postoj vlád členských zemí NATO k návrhům členských států Varšavské smlouvy a konstatovali mj., že tyto vlády dosud neodpověděly na návrh spojený s konkrétním, již blízkým termínem, podle něhož by se od 1. ledna 1984 nezvyšovaly vojenské výdaje a poté by se přistoupilo k jejich praktickému vzájemnému snížení, k čemuž je nutné neprodleně zahájit přímé jednání.

Zdůraznili dále, že je důležité, aby co nejrychleji došla pozitivní odpověď na takové neodkladné návrhy členských států Varšavské smlouvy, jako jsou:

návrh, aby se všechny jaderné mocnosti, které tak dosud neučinily, zavázaly nepoužít jako první jaderných zbraní;

návrh, aby všechny jaderné mocnosti, především SSSR a USA, jednostranně zmrazily své jaderné zbraně kvantitativně i kvalitativně;

návrh na úplný a všeobecný zákaz zkoušek jaderných zbraní;

návrh na zákaz militarizace kosmického prostoru, jakož i použití síly v kosmickém prostoru a z vesmíru vůči Zemi;

návrh, aby Evropa byla zbavena chemických zbraní, což by byl první krok k jejich úplnému zákazu a likvidaci v celosvětovém měřítku;

návrh na způsoby řešení otázky, jak snížit stav ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě.

Státy zastoupené na zasedání vyslovují znepokojení nad tím, že na tyto návrhy dosud nedošla pozitivní odezva, a připomínají, že i nadále očekávají konstruktivní odpověď.

Platí to plně i o návrhu uzavřít smlouvu o vzájemném nepoužití vojenské síly a zachování mírových vztahů mezi členskými státy Varšavské smlouvy a členskými státy Severoatlantického paktu, která by bylo otevřena všem státům světa. Vzhledem k ohlasům na tento návrh potvrzují účastníci zasedání ochotu svých států vyměňovat si s členskými státy NATO a se všemi ostatními zeměmi názory na jeho různé aspekty a přistoupit k jeho společnému věcnému projednání. Vyjadřují přesvědčení, že za nynější složité mezinárodní situace by vývoj k pozitivnímu řešení otázky týkající se uzavření zmíněné smlouvy měl zvlášť velký význam.

Na zasedání byl rovněž potvrzen význam vytváření bezatomových pásem na severu Evropy, na Balkánském poloostrově a v jiných oblastech evropského kontinentu. Státy zastoupené na zasedání jsou jako vždy připraveny ke kontaktům a dialogu o každém z předložených návrhů. Jsou rovněž ochotny projednat návrhy jiných států na odstranění nebezpečí jaderné války, na omezení a zastavení horečného zbrojení, na odzbrojení.

IV.

Na zasedání bylo zdůrazněno přesvědčení členských států Varšavské smlouvy, že i ve složité, vyhrocené mezinárodní situaci lze jedním vyřešit všechny problémy ve vztazích mezi státy, bude-li se prokazovat politická vůle, svážlivý a konstruktivní přístup a ochota ke spolupráci, a bude-li se přibližet k životnímu zájmu národů, k zájmům míru a bezpečnosti.

Státy zastoupené na zasedání vyjadřují v této souvislosti uspokojení nad úspěšným zakončením madridské schůzky zástupců účastnických států konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Tento úspěch, jehož bylo dosaženo po složitém, obtížném a zdoluhavém jednání, svědčí o životnosti celoevropského procesu zahájeného v Helsinkách

a zajišťuje jeho kontinuitu na pevném základě helsinského závěrečného aktu. členské státy Varšavské smlouvy, které k úspěchu madridské schůzky přispěly, jsou přesvědčenými stoupenci pokračování a rozvíjení tohoto procesu.

Na zasedání bylo potvrzeno odhodlání všech zastoupených států realizovat v zájmu uvolňování napětí a rozvoje spolupráce ujednání z madridské schůzky zakotvená v jejím výsledném dokumentu. Realizace těchto ujednání ovšem vyžaduje úsilí všech účastnických států konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v přísném souladu se zásadami a ustanoveními závěrečného aktu jako celku.

Státy zastoupené na zasedání přikládají zvláštní význam madridské dohodě o svolání konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, která bude zahájena 17. ledna 1984 ve Stockholmu. Vycházejí z toho, že tato konference by se měla stát významným faktorem uvolňování napětí na evropském kontinentě, snížení nebezpečí vojenské konfrontace a dosažení odzbrojení v Evropě.

Je důležité, aby se všichni účastníci konference maximálně přičinili o její úspěch.

V.

Účastníci zasedání soudí, že o možnosti překonat nynější nebezpečnou etapu ve vývoji mezinárodních záležitostí svědčí i diskuze o klíčových otázkách situace ve světě, která se nyní rozvinula na 38. zasedání Valného shromáždění OSN. V této diskusi se projevovalo hluboké znepokojení národů nad růstem mezinárodního napětí.

V projevech na Valném shromáždění OSN jsou tlumočeny požadavky, aby všechny státy aktivně a s veškerou odpovědností přispívaly k rychlejšímu pokroku, pokud jde o odstranění hrozby jaderné války, o zastavení horoucího zbrojení, zvláště jaderného, přechod k odzbrojení, řešení mezinárodních konfliktů jednáním, o úplnou likvidaci kolonialismu, nekolonialismu a rasismu, rozvoj rovnoprávných hospodářských vztahů a nastolení spravedlivého světového hospodářského řádu.

Právě o tom svědčí četné hlasy na zasedání požadující konkrétní kroky k odvrácení jaderné války, k zastavení horečného jaderného zbrojení, k omezení a likvidaci jaderných zbraní. Těmto přáním by odpovídalo, kdyby byla jaderná válka rozhodně, bezpodmínečně a navždy odsouzena jako nejtěžší zločin proti lidstvu, jako nejhrubší porušení základního lidského práva - práva na život.

Ke zmírnění hrozby jaderné války, které by podle všeobecného mínění ohrozila civilizaci i život na Zemi, by přispělo, kdyby všechny státy, které vlastní jaderné zbraně je kvantitativně a kvalitativně zmrazil. Účastníci zasedání v této souvislosti připomněli ochotu Sovětského svazu k tomu, aby závazky vyplývající ze zranění platily především na dvoustranném základě pro SSSR a USA, čímž by byl dán příklad ostatním jaderným státům, aby podnikly v co nejkratší době podobné kroky.

O pevném odhodlání národů různě odstranit všechny projevy politiky síly a vyhrožování silou svědčí na Valném shromáždění OSN projevy představitelů mnoha států, kteří žádají likvidaci nynějších a odvrácení nových válečných ohrožení a zastavení imperialistické politiky nevyhlášených válek. Státy zastoupené na zasedání v této souvislosti potvrdily svou solidaritu s národy bojujícími za svobodu a nezávislost, za právo samostatně rozhodovat o svém vývoji v míru a bez vměšování zvenčí, ať je to v Asii, Africe, či Latinské Americe.

Státy zastoupené na zasedání podporují rovněž požadavky vyřazené na Valném shromáždění OSN, aby byly co nejdříve zahájeny globální rozhovory o nejdůležitějších hospodářských problémech v souladu s rezolucemi OSN, aby se prohloubila spolupráce mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi a aby byla nastolená důvěra v hospodářských vztazích mezi státy v zájmu rozvoje a pokroku všech národů. Jsou přesvědčeny, že zastavení horečného zbrojení a přechod k odzbrojení by přispěly k vyřešení mnoha hospodářských problémů, s nimiž se potýkají země celého světa včetně rozvojových.

x x x

Zasedání výboru ministrů zahraničních věcí se konalo v ovzduší vzájemného porozumění a soudružské spolupráce.

Další zasedání výboru ministrů zahraničních věcí členských států Varšavské smlouvy se sešlo v Římě 1984 a pokračovalo